

ПСИХОЛОГІЧНА СУТНІСТЬ ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ

Для встановлення факту, чи є даний об'єкт тим самим, який свідок, потерпілий, підозрюваний бачили раніше, проводиться пред'явлення для впізнання.

Людина сприймає навколишній світ органами відчуттів, внаслідок цього в пам'яті утворюються сліди пам'яті – уявні суб'єктивні способи: зорові, слухові, нюхові, тактильні. У повсякденній практичній діяльності людина безупинно сприймає реальні предмети і порівнює їх з образами раніше сприйманих предметів, що зберігаються в пам'яті. Якщо ознаки і властивості реального предмета збігаються з ознаками образу, що запам'ятався, суб'єкт констатує, що це той самий предмет або схожий з ним. Такий механізм пізнання, котрим людина користується в практичному житті, поповнюючи свої знання все новими суб'єктивними образами об'єктів, що пізнаються.

Серед різноманітних слідчих дій пізнавального характеру в психологічному відношенні особливе місце посідає пред'явлення для впізнання, яке містить в собі ще й окремі елементи огляду, допиту, слідчого експерименту.

Пред'явлення для впізнання регулюється ст. 228-232 КПК України. За видами воно буває: пред'явлення особи для впізнання ст. 228; пред'явлення речей для впізнання ст. 229; пред'явлення трупа для впізнання ст. 230; протокол пред'явлення для впізнання ст. 231; проведення допиту, впізнання у режимі відео конференції під час досудового розслідування ст. 232 Кримінального процесуального кодексу України. Найбільш питомою вагою користується пред'явлення особи для впізнання ст. 228 Кодексу. Пред'явлення для впізнання – це слідча дія, сутністю якої є пред'явлення свідкові, потерпілому, підозрюваному чи обвинуваченому особи чи предмета, з метою встановлення належності їх до справи.

В психології під визначенням пред'явлення для впізнання розуміється процес мисленнєвого співставлення об'єкта, що пред'являється, який відіграє роль своєрідного сенсорного стимулу, з раніше закарбованому у пам'яті виглядом об'єкта, що розшукується, чи навіть з цілим класом подібних однорідних об'єктів.

Виділяють два різновиди впізнання:

— симультанне (синтетичне, цілісне) – миттєве, відбувається внаслідок формування та зберігання в пам'яті людини, що впізнає, цілісного образу (наприклад, свідок не може надати опис зовнішності злочинця, але швидко і впевнено знаходить його фотографію серед великої кількості фотопортретів);

— сукцесивне (аналітичне, поелементне) – відбувається поступово, шляхом уявного порівняння, відбору та зіставлення окремих ознак того, що спостерігається, з образами пам'яті (наприклад, свідок не може надати опис зовнішності злочинця, але швидко і впевнено складає його портрет за допомогою фоторобота).

Впізнання, якщо брати до уваги його психологічний зміст, складається з двох стадій: підготовчої (попередній допит про обставини, при яких особи, що впізнають, раніше сприймали вказану особу (предмет), і про особливості, прикметам за якими особу можна впізнати) і основної (саме впізнання).

Психологічні закономірності впізнання починають діяти вже з підготовчої стадії. Ця стадія в основному дослідча. Засвоєння відмінних ознак, завершується створенням мисленнєвого вигляду людини чи предмету, який лише пізніше буде представляти інтерес для слідства. Друга стадія цілком входить в зміст слідчої дії, що розглядається, хоча не вичерпує її. Як в першій, так і в другій стадії центральне місце посідають відмінні ознаки, які в криміналістиці називають ідентифікаційними, тому що саме за ними ототожнюють той чи інший об'єкт. Усі предмети мають характерні риси, властивості, що проявами і діями дозволяють відрізнити один предмет від іншого.

При впізнанні людини головними є ознаки зовнішності, якщо допитуваний завагався назвати ознаку і правильно визначити її, то можна використовувати асоціативні способи, наприклад, показати зовнішні існуючі форми брів і попросити вибрати найбільш схожі. Допит про ознаки, що запам'яталися, рекомендується проводити від загального до окремого (допустимо використовувати альбоми «Типи та елементи зовнішності», «Портрет», комп'ютерні програми «Словесний портрет»).

При підготовці і проведенні впізнання треба враховувати ряд об'єктивних і суб'єктивних факторів. До об'єктивних відносяться умови, при яких проходило сприйняття, характеристика об'єктів, що сприймається. Серед факторів, які в суб'єктивному плані посилюють вплив на формування сприйнятого образу, а згодом – на його впізнання, велику роль відіграють соціально-психологічні установки особи, що сприймає (впізнає): «грабіжник», «хуліган», «перехожий» та ін.

У ситуаціях, що пов'язані з вчиненням злочину, свідки й потерпілі звичайно сприймають зовнішність та дії злочинця, його фізичні, вікові, національні ознаки. При запам'ятовуванні та наступному мисленнєвому відтворенні під час упізнання за основу формування образу відбираються не всі, а лише так звані опорні ознаки: вік, зріст, будова тіла, риси обличчя, рухи, мова.

Психологічні особливості також має впізнання трупа. Особами, що впізнають, в таких випадках є родичі та близькі загиблого. Тому слідчий повинен проявляти необхідну тактовність.

Слід мати на увазі, що під впливом обстановки моргу значно погіршуються умови сприйняття, психофізіологічні можливості особи, що впізнає, робляться помилки, особливо при подібності деяких загальних ознак об'єкта впізнання.

Важливе місце також посідає пред'явлення речей (предметів) для впізнання. Об'єктами для пред'явлення слугують різноманітні предмети, засоби вчинення злочину, а також інші об'єкти, причинно пов'язані з подією злочину і його учасниками. Тактика пред'явлення предметів для впізнання аналогічна тактиці пред'явлення людей. Відмінність полягає в тому, що пред'являється предмет (річ).

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За заг. ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К.: Юстініан, 2012. – 1224 с.

УДК: 343.9(043.2)

Потильчак А. О., асистент,
Лифар Є. В., студент,
Юридичний інститут,

Національний авіаційний університет, м. Київ

ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ В ХОДІ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ ДІЙ

Без використання даних криміналістичної характеристики не здійснюється жодна слідча дія, за винятком огляду місця вчинення злочину. Особливе місце в криміналістичній характеристиці відводиться тактиці допиту учасників процесу. Вона характеризується наступними чинниками:

— слідчою ситуацією, яка складається при розслідуванні злочинних проявів організованої злочинності;